

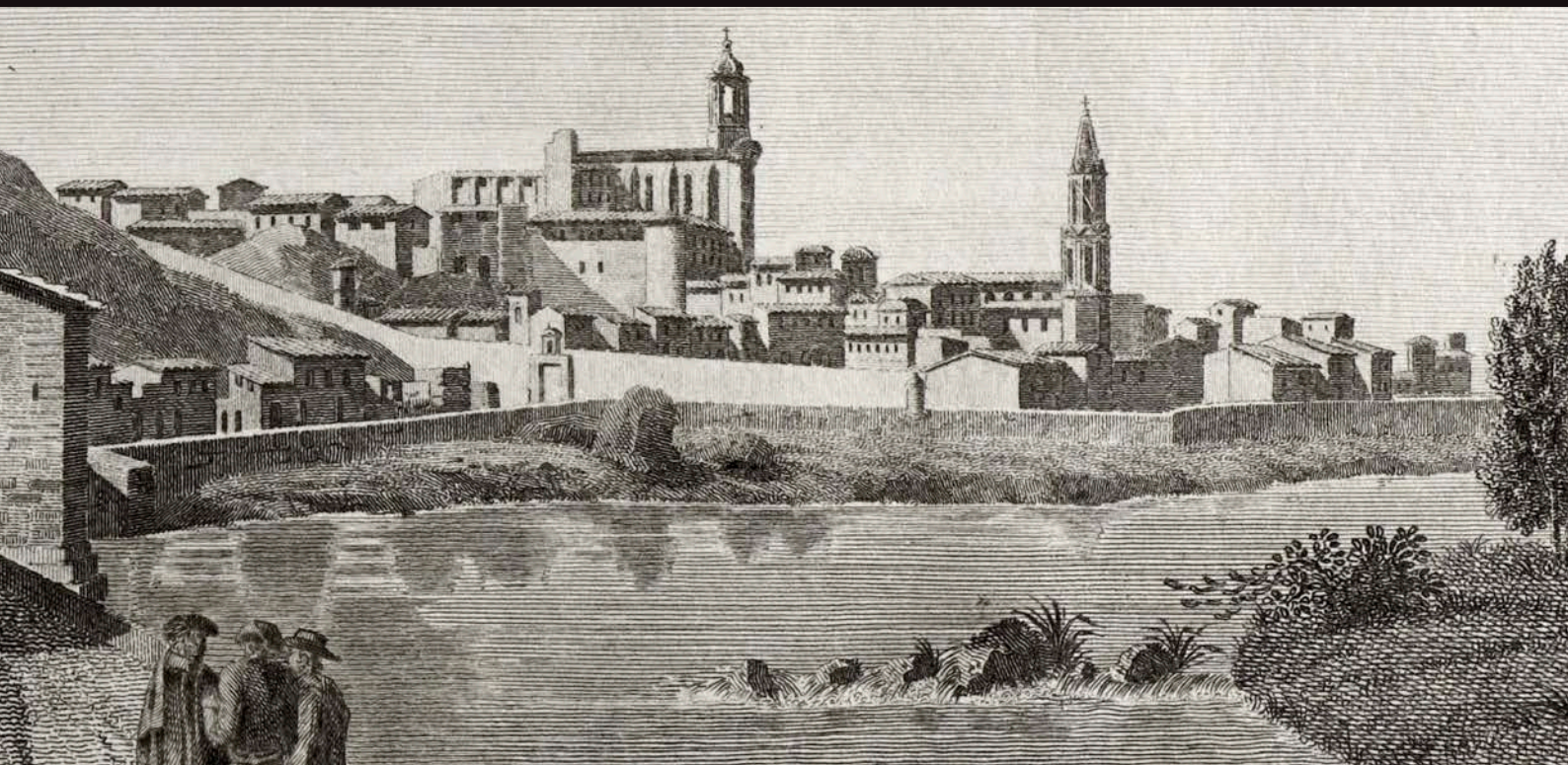
Museu d'Art de Girona. 2017

12 | 12

mesos | obres

md'A Museu d'Art de Girona

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Museu d'Art de Girona. 2017.
12 MESOS I 12 OBRES

CATÀLEG

Edició i producció

Museu d'Art de Girona
(Agència Catalana de Patrimoni Cultural)

Direcció

Carme Clusellas i Pagès

Coordinació

Antoni Monturiol i Sanés
Irene Forts i Plana

Autors dels textos

Júlia Semproniana Carreras i Tort
Lídia Chalaux i de la Riva
Rosa Creixell i Cabeza
Neus Crous i Costa
Antoni Cruanyes i Bornay
Joan Domenge i Mesquida
Victoria Durá i Ojea
Isabel Fabregat i Marín
Laura Lleonart i Murcia
Antoni Monturiol i Sanés
Inés Padrosa i Gorgot
Hèctor Pérez i Varela
Josep Narcís Pujol i Vila
Magda Pujolàs i Xarles
Francesc Ruiz i Quesada
Carlos Sánchez i García
Alba Varenna
Pep Vila i Medinyà
Joan Yegüas i Gassó

Disseny gràfic i maquetació

La Fonda Gràfica

Impressió

Palahí Arts Gràfiques S.L.

Assessorament lingüístic i traduccions

Anna Asperó

Autors de les fotografies

Rafel Bosch
Ajuntament de Girona. CRDI
Arxiu Fotogràfic de Barcelona

Dipòsit legal

GI 296-2018

12 MESOS 12 OBRES. MUSEU D'ART DE GIRONA, 2017.

ISBN: 978-84-393-9670-3

L'ús dels continguts d'aquesta obra està subjecte a una llicència de Reconeixement – No Comercial – Sense Obra Derivada (by-nc-nd) de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre i quan no sigui per a usos lucratiu i no es modifiqui el contingut de l'obra. Per veure una còpia de la llicència, visiteu :
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

Imatge de la coberta: Detall *Vista de Girona*, 1806. Jean François Ligier / Gravador: François Nicholas Barthélemy Dequevauviller. Museu d'Art de Girona. Núm.reg. 251.834. Fons d'Art Diputació Girona. Fotografia: Rafel Bosch.

MUSEU D'ART DE GIRONA

Direcció

Carme Clusellas

Equip tècnic

Aurèlia Carbonell, Irene Forts, Carme Martinell,
Antoni Monturiol

Administració

Adriana Cle, Dorí Mesa, Mar Ribot

Manteniment

Ignasi Arévalo, Gabriel Rodríguez, Jaume Soler

Servei d'atenció al públic

Trinitat Carcelén, Sara Escaño, Leticia Garcia,
Pilar Ramírez, Pere Romans

Col·laboracions

Elena Boix, Àngels Miralles, Clara Saperas,
Montse Vinardell

Museu d'Art de Girona

Pujada de la Catedral, 12

17004 Girona

Tel. (+34) 972 20 38 34

www.museuart.com

Museu d'Art de Girona. 2017

12 | **12**
mesos | obres

md'A Museu d'Art
de Girona

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Diputació
de Girona

ÍNDEX

Presentació	11
CARME CLUSELLAS I PAGÈS	
Gener	12
<i>Creu de terme gòtica d'Amer</i> (fragment) Text: JOSEP NARCÍS PUJOL I VILA / ANTONI CRUANYES I BORNAY	
Febrer	16
<i>Tríptic dels Sants Metges de Canet d'Adri</i> Text: PEP VILA I MEDINYÀ	
Març	20
<i>Cap de jove.</i> Joan Brull i Vinyoles Text: ISABEL FABREGAT I MARÍN	
Abril	24
Bruixa Text: GREMI DE L'ART (JÚLIA SEMPRONIANA CARRERAS I TORT, LÍDIA CHALAUX I DE LA RIVA, LAURA LLEONART I MURCIA, HÈCTOR PÉREZ I VARELA, CARLOS SÁNCHEZ I GARCÍA)	
Maig	28
<i>Animal fantàstic, Retaule de Sant Feliu.</i> Pedro Robredo Text: FRANCESC RUIZ I QUESADA / JOAN YEGÜAS I GASSÓ	
Juny	32
<i>L'ermita penjada al cel i, a sota, aquest mar nostre.</i> Josep Albertí Corominas Text: NEUS CROUS I COSTA	
Juliol	36
<i>Corona de la Mare de Déu de Castelló d'Empúries, dita del conestable.</i> Pere Àngel (argenter documentat a Girona entre 1428-1475) Text: JOAN DOMENGE I MESQUIDA	
Agost	40
<i>Vista de Girona.</i> Jean François Ligier / Gravador: François Nicholas Barthélemy Dequevauviller Text: INÉS PADROSA I GORGOT	
Setembre	44
<i>Un carrer.</i> Francesc Torrecassana i Sellarés Text: VICTORIA DURÁ I OJEA	
Octubre	48
<i>Visiteu el Museu de Galligants de Girona.</i> Lluís Busquets i Mollera Text: ANTONI MONTURIOL I SANÉS / MAGDA PUJOLÀS I XARLES	
Novembre	52
<i>Escriptori.</i> Lluís Busquets i Mollera Text: ROSA CREIXELL I CABEZA	
Desembre	56
<i>Alabàstron Etruscocorinti</i> Text: ALBA VARENNA	

PERE ÀNGEL (argenter documentat a Girona entre 1428-1475)

Corona de la Mare de Déu de Castelló d'Empúries, dita del conestable

---

1465

Argent sobredaurat, amb detalls repussats, cisellats, burinats i elements de fosa

---

49,3 x 61 x 2,5 cm

Museu d'Art de Girona. Núm. reg. MDG 1574

Fons Bisbat de Girona

L'any 1465 el conestable Pere de Portugal (elegit rei dels catalans el 1463) va encarregar una corona d'argent per oferir-la a la Mare de Déu de Castelló d'Empúries. No sabem exactament si ho féu per invocar-ne la protecció, com a prometença per uns favors rebuts, o simplement com a mostra d'un fervor marià que el rei Pere va manifestar amb donacions d'ornaments a altres imatges de la Mare de Déu. La corona, senzilla però efectista, conté diversos tipus de motlures, ornamentació vegetal variada i petites rosetes aplicades; hi destaquen l'escut amb les barres catalanes i la divisa del donant *paine pour joie*. La documentació ha permès saber que fou realitzada per Pere Àngel, un argenter italià que portava molt temps instal·lat a Girona i que havia acreditat el seu art amb altres comandes d'argenteria sacra; els documents han revelat també la implicació de l'abat de Ripoll i d'un metge de Palafrugell en l'obratge.

La imponent figura d'alabastre que presideix el retaule major de Santa Maria de Castelló d'Empúries fou engalanada, l'any 1465, amb una vistosa corona d'argent, afortunadament conservada al Museu d'Art de Girona.

La realització d'aquesta peça s'inscriu en un context polític turbulent: el de la guerra civil (1462-1472) que els catalans declararen contra el rei titular, Joan II. La Generalitat de Catalunya cercà cabdills per liderar la seva oposició; un d'ells fou l'infant Pere de Portugal, nét de Jaume II d'Urgell, el qual va regnar a Catalunya amb el títol de Pere IV durant un període que no arriba als tres anys (de gener de 1464 a juny de 1466). En el context de la campanya militar de l'Empordà, Pere IV va voler manifestar materialment i simbòlica la fidelitat de la vila de Castelló amb l'ofrena que ens ocupa. La corona representa, endemés, una altra mostra de la religiositat i del fervor marià del conestable, igualment generós amb altres esglésies i santuaris on es veneraven imatges de Maria: el monestir de Montserrat havia de rebre una fastuosa creu d'or i pedres precioses que havia pertangut a Gastó IV, comte de Foix (encara que la donació no s'arribà a materialitzar); la Mare de Déu de Ripoll fou homenatjada amb un pal·li sortit de les mans d'Antoni Sadurní, el millor brodador del moment; Camprodon, Igualada, Roses o Cervera també es beneficiaren del sentiment religiós i de la magnanimitat del rei. Però, tret de la corona que ens ocupa, res més no s'ha conservat.

La corona és en realitat una gran diadema —aquest és el mot que apareix als documents que n'han servat la memòria— en forma de mitja lluna, tota obrada amb planxa d'argent. Diversos elements decoratius omplen els cercles concèntrics: motllores perlades i de fullatges entorcillats, petites rosetes aplicades amb esferes d'argent al mig, decoració vegetal i floral diversificada, com ara fulles de roure, combinacions de fulles i flors més o menys naturalistes, pinyes... Tot al voltant s'alternen grups de rajos —alguns de més curts, d'altres de més llargs— rematats amb estrelles de vuit o nou puntes, que han patit danys i substitucions al llarg del temps. Si es prescindeix dels rajos i de la varietat decorativa dels cercles concèntrics, la diadema es pot comparar amb la que porten altres imatges sacres d'època gòtica. En són una bona mostra els bustos d'argent conservats a la catedral de Tortosa, com els de santa Còrdula i santa Càndida, amb diademes més senzilles, resoltes amb ornamentació més homogènia (sinuoses fulles de roure). La mateixa forma es retroba en una altra corona de la seu de Tortosa, però en aquest cas la decoració vegetal deixa pas a claraboies flamígeres d'inspiració arquitectònica.

Dos elements criden l'atenció a la diadema de Castelló i li atorguen un clar significat polític: la inscripció *paine pour joie* que recorre la faixa més ampla i, al bell mig de la peça, un escut amb les barres catalanes aguantat per un àngel. Pere IV, seguint un costum que agafa volada a la darrera del tres-cents, va adoptar una divisa personal que fou utilitzada com a signe d'identitat i marca de propietat en molts llocs i objectes. Per bé que l'hàbit més estès fos el de servir-se d'un motiu icònic —acompanyat o no d'una sentència o mot— el conestable va preferir l'expressió francesa *paine pour joie*. El va fer tallar a les filactèries que ornamenten diversos elements arquitectònics del Palau Reial de Barcelona i el va fer pintar a les rajoles representades al gran retaule de l'Epifania que ordenà per a la capella de Santa Àgata.

Documentalment queda ben palesa la presència de la divisa en llibres il·lustrats i, sobretot, en paraments tèxtils: cortinatges, cobertors, coixins, tapissos, draps de paret, etc. A la diadema, el mot es llegeix amb claredat, atès que les lletres (grans, lliques i lluentes) destaquen sobre un fons treballat amb motius vegetals; tanmateix, l'aplicació d'un gran caboixó amb un cristall de roca al seu damunt amaga les lletres (ou) de la paraula *pour*. De fet, fins i tot sembla que el mot assumeix un protagonisme massa llampant en un objecte religiós. Hom pensaria que amb les armes catalanes n'hi havia prou per conservar la memòria del donant. Però el rei devia voler evitar qualsevol confusió i el títol *paine pour joie* resultava molt eficaç. Mentre que les barres podien al·ludir a qualsevol dels seus antecedents o descendents en el tron d'Aragó, la divisa esdevenia el seu «segell personal». Recordem que també la féu posar a la creu dels comtes de Foix que va oferir a Montserrat.

La fortuna ha volgut que no sols s'hagi conservat la corona, sinó també la documentació relativa al seu obratge, la qual permet conèixer el nom de l'argenter que la va realitzar i altres circumstàncies de l'encàrrec. El 6 de maig de 1465, Pere Àngel reconeix haver rebut de l'abat de Ripoll —per manament del rei— certa quantitat d'argent trencat, però bo de lliga, per obrar la diadema. Per altra banda, el metge de Palafrugell Pere Serra lliura al mestre —se suposa que també per ordre reial— 27 lliures i 10 sous com a remuneració del treball.

Pere Àngel era originari de Todi (a l'Úmbria) però portava gairebé quaranta anys actiu a Girona i residia a Sant Feliu de Guíxols en el moment de fer-se la comanda. Amb el temps havia demostrat a bastament la seva professionalitat amb encàrrecs d'argenteria religiosa fets per parròquies i monestirs del bisbat. A banda de custòdies, canelobres i creus, és oportú assenyalar

que uns anys abans (1452) havia obrat dues diademes per a la Mare de Déu i l'Infant del monestir de Santa Maria de Roses. Potser el conestable —o el seu delegat, l'abat de Ripoll— en tingués coneixement, hagués vist les corones de Roses i, per això, hagués triat Pere Àngel per dur a terme una obra que, com bé s'ha dit, «comporta una suma de factors: devoció, política, art i guerra».

JOAN DOMENGE I MESQUIDA

www.museuart.com

12 mesos, 12 obres és una compilació dels comentaris d'obres seleccionades el 2017 que presenta, en format fitxa, el Museu d'Art de Girona amb el nom genèric d'*Un mes, una obra*. Cada mes, al llarg de l'any, es proposa a un autor l'estudi i el comentari d'una obra perquè en doni la seva visió particular. Tots els comentaris s'apleguen en aquest recull, que permet fer-ne una lectura més calmada i alhora descobrir la varietat d'obres i la diversitat de mirades que ofereixen les peces d'un museu.

ISBN 978-84-393-9670-3

9 788439 396703

